श्री रामदास स्वामी यांनी रचलेले मारुती स्तोत्र, सुलभ मराठी अर्थासहित.

भीमरूपी महारुद्रा, वज्रहनुमान मारुती । वनारी अंजनीसूता रामदूता प्रभंजना ||१||

प्रचंड मोठा, रुद्राचा अवतार, इंद्राने फेकेलेले वज्र ज्याच्या हनुवटीला लागले असा मरुताचा, वायू (वनारि-वनातील झाडांचा शत्रू, पवन) व अंजनी यांचा पुत्र, रामाचा दूत. झंझावातासारखा (प्रभंजन).

टीप- येथे 'वानरी' असाही पाठभेद दिसतो, परंतु तो माझ्या मते तितकासा योग्य नाही. मारुतीला वायुसुत व अंजनीसुत अशी दोन्ही नावे आहेत.

महाबळी प्राणदाता, सकळां उठवी बळें । सौख्यकारी दुःखहारी, दूत वैष्णव गायका ||२||

अत्यंत ताकदवान, (संजीवनी मुळी आणून लक्ष्मणाला) जीवनदान देणारा, सर्वांना बळपूर्वक उठवणारा, सर्वांना सुखदायक, दुःख हरण करणारा, विष्णूचा अवतार रामाचे स्तुती गान करणारा

टीप- येथे देशातील तत्कालीन सामाजिक परिस्थितीचा संदर्भ असू शकतो. महाराष्ट्रात सर्वत्र मारुतीची मंदिरे उभारण्याचा समर्थांचा उद्देश समाज जागृती व बलोपासना हाच होता.

दीननाथा हरीरूपा, सुंदरा जगदंतरा | पातालदेवताहंता, भव्यसिंदूरलेपना ||३||

दीन दुबळ्यांचा आधार, (रामरूपी) विष्णू (हरी) चे रूप असणारा, (इहलोकी व) परलोकीही सौष्ठवपूर्ण शरीरयष्टी असलेला, पाताळातील राक्षसांचा (अहिरावण महीरावण) वध करणारा, सर्वांगाला शेंदुराचा लेप दिलेला

लोकनाथा जगन्नाथा, प्राणनाथा पुरातना । पुण्यवंता पुण्यशीळा, पावना परितोषका ||४||

जगताचा पालक, प्राचीन चिरंतन असलेला, पुण्यवान पावन चरित्र असणारा आनंददायक

ध्वजांगे उचली, बाहो, आवेशें लोटला पुढें । काळाग्नी काळरुद्राग्नी, देखतां कांपती भयें ||५||

ध्वजस्तंभासारखे हात उचलून आवेशाने पुढे झेपावणारा, व त्याची ही रौद्र स्थिती पाहून यम, काळरूपी भयंकर अग्नीही थरथर कापतात

टीप- येथे मारुती महाभारत युद्धात अर्जुनाच्या ध्वजावर बसला होता व रथ वेगाने पुढे नेण्यात त्याचा हातभार होता या कथेचाही संदर्भ असू शकेल.

ब्रह्मांडे माईली नेणों, आंवळे दंतपंगती | नेत्राग्नी चालिल्या ज्वाळा, भ्रुकुटी ताठिल्या बळें ||६||

जेव्हा तो आवेशाने दात ओठ खातो त्यावेळी जणू त्याच्या मुखात सर्व ब्रह्मांडच सामावले जाते, त्याच्या डोळ्यातून आगीचे झोत बाहेर पडतात व भुवया ताणल्या जातात

पुच्छ ते मुरडीले, माथा किरीटी, कुंडले बरीं। सुवर्ण कटी कांसोटी, घंटा किंकिणी नागरा ||७||

त्याने आपली शेपूट गुंडाळून घेतली आहे, डोक्यावर मुकुट आणि कानात सुंदर कुंडले घातली आहेत. कमरेला सोनेरी रंगाचे वस्त्र नेसले आहे, व त्याच्या कडदो-याला बांधलेल्या घंटांचा मधुर आवाज येतो

ठकारे पर्वता ऐसा, नेटका सडपातळू । चपळांग पाहतां मोठे, महाविद्युल्लतेपरी ||८||

मारुती पर्वतासारखा उभा ठाकतो, त्याचे शरीर सडपातळ आहे. त्याचे भव्य शरीर विजेच्या लोळाप्रमाणे चपळ आहे.

कोटिच्या कोटि उड्डाणें, झेपावे उत्तरेकडे । मंद्राद्रीसारिखा द्रोणू क्रोधें उत्पाटिला बळें ||९||

खूप मोठे उड्डाण करून तो उत्तर दिशेकडे झेपावला. मंदार पर्वतासारखाच प्रचंड मोठा द्रोण पर्वत त्याने रागाने उपटून काढला.

आणिला मागुतीं नेला, आला गेला मनोगती | मनासी टाकिलें मागें, गतीसी तुळणा नसे ||१०||

त्याने तो पर्वत आणला व परतही नेला. मनाच्या वेगाने तो आला आणि परत गेला. त्या वेगात त्याने मनाच्या वेगालाही मागे टाकले. त्या वेगाची कशाशीही तुलना होऊ शकत नाही.

अणूपासोनि ब्रह्मांडाएवढा होत जातसे । तयासी तुळणा कोठे, मेरु मंदार धाकुटे ||११||

छोट्याश्या अणूपासून तो ब्रह्मांडा एवढा मोठा झाला. त्याच्याशी मेरु, मंदार अशा महान पर्वातांचीही तुलना होऊ शकत नाही.

टीप- समुद्रावरून लंकेकडे उडत असताना मारुतीला सुरसा राक्षसीने गिळण्याचा प्रयत्न केला. त्यावेळी मारुतीने प्रचंड तसेच अत्यंत लहान रूप धारण करून स्वतःची सटका करून घेतली.या गोष्टीचा संदर्भ `अणूपासोनि ब्रह्मांडाएवढा' ला आहे.

ब्रह्मांडाभोवते वेढे, वज्रपुच्छे करू शके । तयासी तुळणा कैंची, ब्रह्मांडी पाहता नसे ||१२||

तो संपूर्ण विश्वाला आपल्या शेपटाने विळखा घालू शकतो. या विश्वात त्याच्याशी कोणाचीच तुलना होऊ शकत नाही.

टीप- मारुतीच्या शेपटातही खूप ताकद आहे. राम रावण युद्धात मारुतीने आपल्या शेपटाच्या विळख्यात गुंडाळून हजारो राक्षसांना ठार मारले या गोष्टीशी या श्लोकाचा संदर्भ असावा.

आरक्त देखिलें डोळा, ग्रासिले सूर्यमंडळा | वाढतां वाढता वाढे, भेदिले शून्यमंडळा ||१३||

(जन्मतःच) त्याने लालभडक सूर्यबिंब पाहिले आणि त्याला गिळून टाकण्यासाठी उड्डाण केले. (त्यासाठी त्याने) आपला आकार वाढवत वाढवत (गोल आकार असलेले) सर्व विश्व भेदून टाकले. (सर्व विश्व भेदून तो सूर्यापर्यंत गेला.)

धनधान्य पशूवृद्धि, पुत्रपौत्र समग्रही | पावती रूपविद्यादी, स्तोत्रपाठें करूनियां ||१४||

है स्तोत्र म्हटल्याने पैसा. धान्य, (गाई, बैल, घोडे इ.) जनावरे, मुले-नातवंडे, सुंदर रूप, ज्ञान इ. मिळतात.

भूतप्रेतसमंधादी, रोगव्याधी समस्तही । नासती तुटती चिंता, आनंदे भीमदर्शनें ||१५||

मारुती (भीम) दर्शन घेतल्याने आनंद होतो व भूत, प्रेत, समंध, सर्व रोग, व्याधी नाश पावतात, काळज्या नाहीशा होतात. (बलोपासनेने शरीर व मन सुदृढ होऊन कोणत्याही चिंता मनाला वेढत नाहीत.)

हे धरा पंधरा श्लोकी, लाभली शोभली बरी । दृढदेहो निसंदेहो, संख्या चन्द्रकळा गुणें ।।१६।।

संख्येने चंद्राच्या कलां इतके (प्रतिपदा ते पौर्णिमा) असलेले हे पंधरा श्लोक लाभल्याने ही पृथ्वी छान शोभिवंत झाली. (या स्तोत्र पठनाने) निश्चितच मजबूत शरीर यष्टी प्राप्त होईल.

रामदासी अग्रगण्यू, कपिकुळासि मंडणू । रामरूपी अंतरात्मा, दर्शनें दोष नासती ।।१७।।

जो श्रीरामाच्या सेवकांमध्ये सर्वात पुढे (सर्वश्रेष्ठ) आहे, वानर कुळाला भूषणास्पद आहे, ज्याचे अंतर्मन पूर्णपणे राममय झालेले आहे, त्या मारुतीच्या दर्शनाने सर्व प्रकारचे दोष नाहीसे होतात.

॥ इति श्रीरामदासकृतं संकटनिरसनं मारुतिस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

असे हे श्री रामदास स्वामींनी रचलेले मारुती स्तोत्र संपले.

****

धनंजय बोरकर (९८३३०७७०९१ / 9307754318)

: stotramanjusha
www.stotramanjusha.com